

TOPÒNIMS DE LA VALL

Una vall sense nom?

De la Mediterrània a Xerallo

Puiant per l'**Ebre** des del delta arribem fins a **Mequinença**, on aquest riu rep lo **Segre** per l'esquerra. Si ara agafem Segre amunt fins arribar a sobre de **Camarasa**, rebem per la dreta la **Noguera Pallaresa**. I seguint-la fins a la **Pobla de Segur** rebem per la dreta lo **Flamicell**.



Puiant fins a **Senterada**, lo Flamicell rep un altre riu per la dreta. Com es diu aquest riu? La *Gran Enciclopèdia Catalana* recull el terme **Bossia** i remet a **Bellera**. D'altra banda, a l'*Atles Topogràfic-Històric* figura l'hidrònim **Manyanet**.

Molta gent de la vall acostuma a dir-ne **Bossia** i reserva el terme **Manyanet** per al riu que a la **Mola d'Amunt** s'ajunta amb la **Valiri**. Sigui com sigui, el que és cert és que quan aquest riu rep per la dreta el barranc d'**Ardia** ens trobem a **Xerallo**. Lògicament, la vall ha de dur el nom del riu. Esperem que algun dia els qui hi vivim arribem a posar-nos d'acord sobre el nostre propi topònim.

COL·LABORACIONS

Presentem en aquest número els principals bolets d'estiu i tardor. Atès que la temporada de bolets acaba amb l'arribada de l'hivern, dedicarem aquesta secció del pròxim número a les diferents maneres de conservar els bolets (frescos, en oli, en escabetx, dessecats o congelats).

Bolets d'estiu i de tardor

Rossinyol (*Cantharellus cibarius*) finals de primavera a finals de tardor
Preferentment en boscs de planifolis, també en coníferes. Formant grups.

Pimpinella (*Lepista nuda*) tardor i principis d'hivern
En pinedes, boscs de planifolis, prats i marges. Preferentment en grups.

Camperol (*Agaricus campestris*) estiu i tardor
És el xampinyó de muntanya, el trobem en prats adobats, vores i marges.

Pet de llop (*Lycoperdon perlatum*) estiu i tardor
En qualsevol tipus de boscs, prats, jardins... Comestible només de jove. Podem trobar també el pet de llop gegant (*Calvatia utriformis*), amb un aspecte similar, als prats de muntanya, que té unes mides sorprenents, comestibles els exemplars joves i en bon estat.

Peu de rata (*Ramaria aurea*) finals d'estiu i tardor
Preferentment en boscs caducifolis, també en coníferes. Comestible de jove. S'ha de anar amb compte ja que hi ha espècies molt similars que són metzinoses. Cal destacar-ne el peu de rata coliflor (*R. botrytis*), també de la família però molt més fàcil de reconèixer pel seu aspecte de coliflor i el seu color salmó-vinós als extrems.

Cama de perdiu (*Chroogomphus*) finals d'estiu i tardor
El trobem a les pinedes, sovint en grups.

Cep, sureny (*Boletus edulis*) finals d'estiu i tardor
Estatge subalpí/montà sota coníferes. Cal saber que sota el nom de cep/sureny es recollecten diverses espècies d'aspecte i qualitat culinària similar, com el sureny fosc (*B. aereus*), el sureny pinícola (*B. pinophilus*), el sureny castany (*Gyroporus castaneus*) i el cep d'estiu (*B. reticulatus*). Hi ha una espècie molt metzinosa que cal aprendre a distingir, el matagent (*B. satanas*).

Rovelló (*Lactarius deliciosus*) tardor (i estiu a muntanya)

Sobretot en pinedes a alçades molt diverses. Amb un aspecte molt similar trobem varies espècies, entre elles l'esclata-sang (*L. sanguifluus*), que te un color més vinós tant al barret com al làtex i les «mares» amb un làtex més escàs però ataronjat igual que el rovelló, totes dues comestibles. El fals rovelló (*L. chrysorrheus*) el distingirem pel color blanc-cremós del làtex que desprenen les seves làmines, espècie no comestible.

Ou de reig (*Amanita caesarea*) d'agost a octubre

Boscs mixts, aclarits i no gaire freds, més aviat sota els 1000m d'altitud. Preferentment sota roures, castanyers i suredes. El nom li ve del seu aspecte d'ou: un barret vermell sorgint d'una volva blanca.

Apagallums (*Macrolepiota procera*) finals d'estiu a finals de tardor

Sobre terrenys silicis en clarianes de boscs i llocs oberts. Fàcilment distingible per la seva mida tot i que existeixen espècies d'aspecte similar com és el bolet de tinta (*Coprinus comatus*), molt més xic i solament comestible de jove, o l'apagallums pudent, que és tòxic i fa pudor.

Llenega blanca (*Hygrophorus eburneus*), **negra** (*H. latitabundus*)
i **grogà** (*H. gliocyclus*) tardor

La blanca creix preferentment en boscs caducifolis i també en pinedes; la negra en terrenys calcaris de boscs mixts i pinedes, i la groga a les pinedes, sobretot de pi roí. Les tres presenten barrets mocosos i làmines decurrents i blanques; la groga pot presentar un aspecte brillant com a lacat en els períodes més secs.

Llengua de bou (*Hydnum repandum*) tardor i principis d'hivern

Boscs de planifolis. Sovint en grupets o erols.

Camagroc (*Cantharellus lutescens*) tardor i principis d'hivern

En boscs de coníferes, racons humits sovint sobre molses. En grups molt nombrosos. Un bolet de forma similar i no tan conegut es la trompeta dels morts (*Craterellus cornucopioides*), de color marró.

Gírgola (*Pleurotus ostreatus*) tardor, quan baixa la temperatura

Sobre branques mortes d'arbres caducifolis (sobretot salzes i pollancre) de racons amb humitat constant. Creixen amuntegades en colònies.

Fredolic (*Tricholoma terreum*) tardor i principis d'hivern

Preferentment a les pinedes formant colònies nombroses. Cal parar compte ja que hi ha una espècie molt similar altament tòxica. Tolera bé el descens de la temperatura.

EL MAM I LA TECA

Casa Sunyer: la botigueta de Xerallo

La Marta Moyes, de la casa Sunyer, sempre havia vist la família fent embotits a Sentís, i així, juntament amb el Rafa, va voler continuar la tradició i van obrir a Xerallo una petita botiga amb tot de productes artesans de la vall.



La casa Sunyer de Sentís elabora encara xolís, secallona, paté, pa de fetge i botifarra fresca, que podem trobar a la botigueta de Xerallo juntament amb d'altres productes artesanals: formatge de Corroncui, mel de la vall, melmelada, galetes de la Vall Fosca i ratafia i tot!

Pensant en aquelles persones amb problemes d'al·lèrgies, intoleràncies o sensibilització, també podreu trobar-hi productes especials sense gluten ni lactosa.

A la botigueta de Xerallo, a l'avinguda del Pirineu, podreu trobar-hi sempre totes aquestes menges, així com d'altres productes de primera necessitat, com pa, sucre, ous, oli, etcètera.



La botigueta de Xerallo està oberta l'estiu i la majoria de caps de setmana i dies de festa. Podeu entrar-hi en contacte als telèfons 657 166 694 o 617 929 540 o a casasunyer@gmail.com i trobar-la a www.facebook.com/casasunyer.

També poden organitzar-se visites a l'obrador, al poble de Sentís, on es fan degustacions dels seus productes.

CALAIX DE SASTRE

Importància de la vocació: «lo tap de suro»

Hi ha activitats que no podran mai fer-se bé si manca la vocació.

Vet aquí una inspectora d'ensenyament que va anar a una escola i va trobar una classe on tots els nens feien xivarri mentre el mestre s'estava amagat darrere la taula. L'hi va demanar què estava passant i aquest va dir-li que no li havien dut el material del curs: ni tan sols tenia fotocòpies!

La inspectora, d'ànima docent, va veure un tap de suro a la taula del mestre. El va agafar i va dir als nens: «A veure nois, digueu-me què és això!». Els nens, estranyats, van deixar de fer soroll: «És un tap de suro!». La inspectora va continuar: «Molt bé, i on trobem el suro?». I tot de veus: «a la botiga», «a un arbre», «a la fusta». «Ara digueu-me coses fetes de fusta». «Una taula», «una cadira», «un vaixell». I a això va seguir un munt d'activitats: «que un pugi a la pissarra i dibuixi un vaixell de fusta»; «de quin port sortirà aquest vaixell?», «i cap on anirà?», «un que vagi al mapa i assenyali el trajecte que farà», «i quin carregament podria dur?». i així va estar-se una hora llarga ensenyant una mica de tot. Quan va acabar, el mestre, emocionat, va dir-li: «Moltíssimes gràcies! Sempre me'n recordaré, d'aquesta lliçó que m'ha donat».

Al cap d'uns mesos, la inspectora va voler veure com anava aquella classe. Va tornar a trobar els nens fent xivarri i el mestre amagat. «Però, què ha passat aquí?». I el mestre li va contestar: «Ah, quina sort que hagi tornat! No sap què em va passar? Vaig perdre el tap de suro!»

Obres completes de Miquel Vidal: antropologia

Els pobles actuals del món s'han anat formant a partir de les migracions dutes a terme per l'*Homo sapiens*. Com van anar diferenciant-se? Quants grups lingüístics diversos queden encara a tota la Terra? És que potser anem cap a un món monolingüe?

De tot això se'n parla (en espanyol) a l'article «Cómo nacen los pueblos», publicat ara fa tres anys a la revista *matxingunea*: <http://www.matxingunea.org/dokumentua/como-nacen-los-pueblos/index.html>.

TOPÒNIMS DE LA VALL

Una vall sense nom?

De la Mediterrània a Xerallo

Puiant per l'**Ebre** des del delta arribem fins a **Mequinença**, on aquest riu rep lo **Segre** per l'esquerra. Si ara agafem Segre amunt fins arribar a sobre de **Camarasa**, rebem per la dreta la **Noguera Pallaresa**. I seguint-la fins a la **Pobla de Segur** rebem per la dreta lo **Flamicell**.



Puiant fins a **Senterada**, lo Flamicell rep un altre riu per la dreta. Com es diu aquest riu? La *Gran Enciclopèdia Catalana* recull el terme **Bossia** i remet a **Bellera**. D'altra banda, a l'*Atles Topogràfic-Històric* figura l'hidrònim **Manyanet**.

Molta gent de la vall acostuma a dir-ne **Bossia** i reserva el terme **Manyanet** per al riu que a la **Mola d'Amunt** s'ajunta amb la **Valiri**. Sigui com sigui, el que és cert és que quan aquest riu rep per la dreta el barranc d'**Ardia** ens trobem a **Xerallo**. Lògicament, la vall ha de dur el nom del riu. Esperem que algun dia els qui hi vivim arribem a posar-nos d'acord sobre el nostre propi topònim.